

СТАНОВИЩЕ

от д-р Радка Василева Влахова-Руйкова, професор в СУ „Св. Климент Охридски

на материалите, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност

‘професор’ на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

по област на висше образование: 2. 1. Хуманитарни науки. Филология

професионално направление: Български език, Съвременен български език (Лексикология).

Настоящото Становище е изготвено въз основа на Заповед № 33-4140/25.08.2020 г. на Ректора на ПУ „Паисий Хилендарски“. В конкурса за ‘професор’, обявен в Държавен вестник, бр. 57 от 26. 06. 2020г. и в интернет-страница на Пловдивски университет "Паисий Хилендарски" за нуждите на катедра Български език към Филологически факултет, като единствен кандидат участва доц. д.ф.н. Ваня Иванова Зидарова от Катедра Български език към ФФ на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Представени са всички необходими документи – дипломи, списък на публикациите – общ и след заемане на академичната длъжност „доцент“, резюмета на български и английски на представените публикации, самооценка на български и английски на научните приноси, справка за водените часове, CV, справка за цитиранията, молба до Ректора за допускане до конкурса. Както бе установено на първото заседание на Научното жури, изпълнени са изискванията на НАЦИД за заемана на академичната длъжност „професор“.

Целият професионален и творчески път на В. Зидарова е свързан с ПУ „Паисий Хилендарски“. Тя е преподавател и учен с безспорен авторитет, ценена не само сред колегите си в академичната общност в България, но и в чужбина, за което свидетелстват и множеството гостувания като гост преподавател, както и по програмата за академичен обмен Еразъм в най-авторитетните славистични центрове в Полша, където е била и лектор в Познанския университет, Чехия – Карловия университет, Словакия, Италия, Германия, Белгия, Гърция.

Трябва да се подчертае, че в публикационната дейност на В. Зидарова намира отражение почерпаният международен опит в редица съпоставителни изследвания. Важно е да се отбележи също, че В. Зидарова е автор на университетски учебници и учебни помагала по водените от нея дисциплини.

В настоящия конкурс обект на преценка са публикациите след заемане на академичната длъжност „доцент“ през 2000 г. Тя включва: 2 монографии, 4 учебника и учебни помагала за студенти, 57 статии и доклади.

Монографията „Семантика и прагматика на именната детерминация в българския език“ е въз основа на защитената дисертация за присъждане на научната степен „доктор на филологическите науки“. Макар да е обсъждана и оценена с оглед на съответната процедура, ще се спра накратко на някои нейни основни достойнства, тъй като те имат пряко отношение към качествата на В. Зидарова като кандидат в настоящия конкурс.

Авторката показва прецизността и опитността на дългогодишен изследовател. В най-добрите традиции на пловдивската школа в това отношение тя успешно превежда читателя през терминологичното разнообразие на реферираните изследвания. Разгледани са в развитие отделните концепции, като не само е показано дълбоко вникване в схващанията на отделните автори, а е очертана системата на възгледите им. Критичният прочит изтъква всички приноси моменти, без да пренебрегва и слабостите. Отделни схващания са мотивирано допълнени. Монографията е надежна отправна точка и за всички бъдещи изследвания върху именната детерминацията в български.

В. Зидарова извежда основни признаци – когнитивни и комуникативно-прагматични, които изграждат семантиката на категорията – два бинарни и един градуален. Въвеждането на градуални признаци съответства на избора от авторката комуникативно-прагматичен подход. Градуалността на опозицията *неидентифицираност – идентифицируемост – идентифицираност* е теоретичен избор, който е приложен за разграничаване на семантиката и употребите на два лексикално-семантични варианта на *един* като лексикален, а не граматически детерминатор. Разглеждането на дадено явление в градуално пространство е доказало продуктивността си при представяне на редица езикови явления. Според авторката в структурно отношение категорията включва четири субсфери/субструктури, всяка от които се отличава със специфичен набор признаци, като всяка от тези сфери се обслужва от специфичен кръг детерминатори, които имат различен характер – лексикален, граматичен, семантичен.

В монографията е отделено значително внимание на собствените имена като семантични детерминатори. Подробно са разгледани значенията с оглед на тяхната членувана и нечленувана употреба. Тази глава има характер на отделна самостоятелна студия, която включва основната проблематика на собствените имена, основана на подробна библиография. Макар определянето на собствените имена като вид детерминатори да поставя и дискуссионни въпроси (най-вече свързани с проблемите на граматикализацията), авторката е аргументирала своите позиции. Разгледани са и случаите, когато собствените имена се съчетават с друг детерминатор – определителен или неопределителен член – или местоимение.

Въпросът за степента на граматикализация още по-остро изпъква по отношение на детерминатора *един*. В. Зидарова различава два лексикално-семантични варианта на *един* –

*един*₁ и *един*₂. Според нея *един*₂ е неопределително местоимение със специфична семантика, което съчетава определеност и неопределеност в зависимост от гледната точка на адресанта и/или адресата. Семантиката на *един*₂ е уникална и означава *идентифицируемост* на референта само от страна на адресанта и *неидентифицираност* за адресата. Според нея към момента граматикализация на *един*₂ няма и съответно този детерминатор е все още лексикален и не представлява член. Безспорно изграждането на нова субсистема е много сложен и бавен процес. В случая имаме и различни общоезикови тенденции – развитие на трипартидните системи към двупартидни и на една двупартидна система нулев:определителен член към трипартидна, като при това трябва да се създадат и опозициите *един*: нулев член, *един*: определителен член. Въпросът за степента на граматикализираност на значенията и наличието на преходни зони между граматичното и неграматичното в езика е актуален въпрос в лингвистиката и Ваня Зидарова достатъчно аргументирано е представила своето виждане, което се вписва като авторска позиция в тази научна област.

Въпросът за степента на граматикализация, морфологичната същност на дадени езикови единици са една от водещите теми в изследванията на В. Зидарова и тя не се колебае да заяви и да отстоява своя позиция, която не следва общоприетите концепции. Това се отнася за мнението ѝ по отношение на частиците и за *се/си* като словообразователни форманти в глаголното словообразуване. Зидарова предлага реструктуриране на лексико-граматическия клас на частиците, като формообразуващите, модифициращи граматическото или лексикално значение приема за морфеми (вж. №№ 6, 12,). Афиксацията занимава авторката в различни аспекти от лексикалната система на езика, вкл. в съпоставителен план, и тя е посветила редица статии на този словообразователен механизъм. Въпросът за конфиксите също няма свое цялостно обяснение и мнението на В. Зидарова е отправна дискусийна точка в тази насока, даваща възможност да се обединят въпросите за статута на *да* в сложните глаголни форми, на *се/си* като словообразователен формант и формообразуващите частици.

С проблематиката на именната детерминация са свързани статии №№: 7, 39, 40, 41, 44, 48, 49, 50, 52, 55, 56.

„Динамика и иновации в лексикалната система на българския език“ е монографично изследване, което се приема и за основен труд, с който авторката кандидатства в настоящия конкурс. В изследването се анализират проявите на динамичност в българската лексикална система. Авторката анализира основните причини, развойните процеси и тенденции. Особено внимание е обърнато на промените след 1989 г., тъй като това е период, в който се наблюдава сериозно разместване на лексикалните пластове по отношение на промяна на конотацията, заемане на нови думи, главно от английски произход, основно свързани с компю-

търно опосредстваното общуване, реактуализация на турцизми. Обърнато е внимание на сближаването а високия и ниския регистър на речта и на появата на нови ономастични практики. Специално място е отделено и на медийната реч.

Специално искам да отбележа наблюденията на В. Зидарова върху деминутивността. Това е проблем, който все още очаква своето задълбочено цялостно изследване. Зидарова специално разглежда деминутивите, които не са свързани с конотативно значение, а са неутрални именни номинации. Отделно са разгледани и глаголите с атенуативен начин на действие (вж. статии №№: 8, 10, 18, 22).

В. Зидарова има научни приноси и в областта на титрологията и изследването на съвременните медийни речеви практики.

Заклучение:

Кандидатката в конкурса е представила значителен брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при заемане на академичната длъжност „доцент“, вкл. изследване, защитено като дисертация за присъждане на научната степен „доктор на филологическите науки“, монографично изследване като хабилитационен труд, учебници и учебни помагала по водени от нея дисциплини, редица статии. В работите на кандидатката има оригинални научни и приложни приноси, които са получили международно признание като представителна част от тях са публикувани научни сборници, издадени от международни академични издателства. Теоретичните ѝ разработки имат практическа приложимост, като част от тях са пряко ориентирани към учебната работа. Научната и преподавателската квалификация на Ваня Иванова Зидарова е несъмнена.

Постигнатите от Ваня Иванова Зидарова резултати в учебната и научно-изследователската дейност, напълно съответстват на специфичните изисквания на Филологическия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни и научно-приложни приноси, намирам за основателно да дам убедено своята положителна оценка и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Филологическия факултет за избор на Ваня Иванова Зидарова на академичната длъжност 'професор' в ПУ „П. Хилендарски“ по професионално направление 2.1. Хуманитарни науки. Филология. Български език, Съвременен български език (Лексикология)

20. 10. 2020 г.

София

Изготвил становището:

проф. д-р Радка Влахова-Руйкова

(ак. дл. н. ст. име фамилия)